

Nr 46.

Av herr **Hallén m. fl.**, *angående kyrkomötets lagstiftningsrätt m. m.*

1920 års riksdag avlät till Kungl. Maj:t en skrivelse, vari begärdes en utredning om "i vad mån kyrkomötets rätt att med konungen och riksdagen lagstifta i kyrkolagsfrågor må kunna avskaffas och ersättas av en rätt att i dylika frågor avgiva utlåtande". Denna skrivelse var föranledd av en motion av herr Engberg och avsåg kyrkomötets vetorätt.

Samma riksdag avlät även en annan skrivelse till Kungl. Maj:t — på grund av en motion av herr Hallén — vari begärdes utredning om, under vilka förutsättningar ett införande av direkta val av lekmannaombud till kyrkomötet må kunna — i samband med en utvidgad lekmanrepresentation i övrigt inom kyrkan — genomföras.

I anledning dessa skrivelser från 1920 års riksdag uppdrog Kungl. Maj:t den 10 juni 1921 åt landshövdingen Vidén att verkställa en utredning av dessa och därmed sammanhängande spörsmål. I likhet med vad fallet blev med ett stort antal utredningar, blev emellertid denna avbruten under år 1923, då Vidén till Kungl. Maj:t avlämnade den del av arbetet, som han medhunnit, huvudsakligen en omfattande historisk översikt, rörande dels kyrkomötets vetorätt ur statsrättslig synpunkt, dels ock en utredning angående skiftande former av kyrkostyrelse, med särskild hänsyn tagen till synodalsystemet. Meningen hade varit att på grundvalen av dessa historiska och principiella undersökningar framlägga positiva förslag till förverkligande av de av riksdagen år 1920 framställda önskemålen.

Vid 1925 års kyrkomöte framställdes icke mindre än 6 motioner rörande den kyrkliga styrelsen och representationen, av vilka några direkt anknöto till riksdagsskrivelserna av år 1920. En av motionärerna, regeringsrådet Thulin, föreslog, "att den ovannämnda förberedande undersökningen måtte fortsättas och avslutas och att därefter i ett sammanhang, med beaktande av de önskemål, som från kyrkomötets sida framställts, måtte tagas under omprövning i vad mån ändrad lagstiftning erfordras beträffande kyrkomötets medverkan vid stiftande av kyrkolag samt i fråga om den kyrkliga representationens organisation". På förslag av kyrkolagsutskottet sammanfördes nämnda 6 motioner till gemensam behandling, och avgav kyrkomötet en framställning till Kungl. Maj:t, att den avbrutna Vidénska utredningen måtte återupptagas, så

att förslag rörande kyrkomötets lagstiftningsrätt samt rörande den kyrkliga representationen måtte kunna föreläggas riksdag och kyrkomöte.

Att dessa frågor snarast möjligt upptagas till behandling, synes högst angeläget. De däri berörda reformkraven äro städse aktuella. Riksdagen har påyrkat, att spörsmålet om *kyrkomölets vetorätt* upptages till behandling. Att en gränsreglering på detta område företages, så att frågor av mera civilrättslig än kyrkorättslig karaktär må avgöras av konung och riksdag ensamma, är nödvändigt. Huruvida i rena kyrkolagsfrågor medbestämmanderätten bör för kyrkomötets vidkommande ersättas med en rätt att avgiva utlåtande eller om kyrkomötets självbestämningsrätt i kyrkligt interna frågor bör genom särskilda bestämmelser regleras tarvar likaledes utredning.

Lika angeläget som det är, att kyrkomötets och riksdagens inbördes förhållande på ett tidsenligt sätt regleras, lika angeläget ter sig behovet av *en verklig modernisering av den kyrkliga representationen*. Såväl i riksdagens skrivelse av år 1920 som ock i ett flertal motioner vid de senare årens kyrkomöten ha liknande reformkrav framställts. I den ovannämnda motionen av herr *Hallén* vid 1920 års riksdag hade framhållits, att det indirekta valsättet av lekmannaombud till kyrkomötet, liksom lekmannaombudens fåtalighet var en av anledningarna till att den valmanskår, som förrättade dessa val, var så oerhört liten, att man aldrig kunde äga visshet, om dessa representanter verkligen uttryckte den allmänna opinionen i de frågor, varmed kyrkomötet hade att taga befattning. 1920 års konstitutionsutskott uttalade sig också, om ock med viss tvekan, till förmån för direkta val av dessa lekmannaombud. Vid flera kyrkomöten ha också gjorts uttalanden och framställningar till Kungl. Maj:t om utökning av lekmannaombudens antal. I riksdagens skrivelse år 1920 uttalades också, att frågan om eventuella direkta val till kyrkomötet borde utredas i samband med frågan om *en utvidgad lekmannarepresentation inom kyrkan i övrigt*.

Härmed synes riksdagen ha uttalat, att frågan om synodalprincipens tillämplighet på våra svenska kyrkoförhållanden bör tagas under omprövning. En frivillig synodalorganisation har sedan en följd av år framvuxit i rikets flesta stift, de s. k. stiftsmötena, till vilka församlingarna i växande omfattning börjat välja ombud. Dessa stiftsmöten sakna emellertid alla yttre befogenheter och kunna därför endast ifråga om den frivilliga kyrkliga verksamheten träffa föranstaltningar. En synodalförfattning skulle emellertid på denna grund kunna uppbyggas och lagfästas. Dessa stiftssynoder kunde bliva en slags 'kyrkliga landsting', vilkas medlemmar skulle kunna i sin tur utse kyrkomötesombud — liksom landstingen välja ledamöter till första kammaren. Även kunde man tänka sig vissa av stiftets kyrkliga angelägenheter, där dessa synodala representationer ägde beslutanderätt. Ja, liksom man i fråga om de borgerliga kommunerna såväl av principiella skäl som ur skatteutjämningsynpunkt överfört en del åligganden från primärkommunen till den större kommunen, landstinget, kunde man förfara på ett liknande sätt i fråga om den

kyrkliga primärkommunen, församlingen, i förhållande till den större kyrkliga kommunen, stiftet. Närmast till hands liggande vore då handhavande av vissa för stiftet gemensamma ekonomiska angelägenheter. Om det föreliggande förslaget till vidgad rätt till utträde ur svenska kyrkan blir lagfäst och man i en framtid skulle räkna med något större antal ur kyrkan utträdde med därav följande ekonomiska konsekvenser, ägde man redan i stiftssynoden det organ, varigenom en ekonomisk utjämning till fördel för genom utträdet ekonomiskt försvagade församlingar kunde ske.

Skulle vid en dylik utredning i syfte att säkerställa den av riksdagen önskade utvidgade lekmannarepresentationen inom kyrkan denna skisserade synodala form komma under allvarlig omprövning, låge det även nära till hands att av denna form söka framskapa en verklig kyrklig *stiftsstyrelse*. Måhända kan man våga det påståendet, att även om vi i biskoparne äga stiftschefer, sakna vi dock mångenstädes stiftsstyrelser. Ty om vi för tillfället bortse från domkapitlens egenskap att vara mellaninstans för rikets folkskolväsen och blott se till deras kyrkliga funktion, torde det kunna påstås, att med undantag för domprosten, torde stiftshefen mångenstädes sakna aktiva medhjälpare i domkapitlet i det administrativa och organisatoriska arbete, som en verkligt aktiv stiftsstyrelse kunde och borde bedriva. Ty de lektorer i stiftsstäderna, som tillhöra domkapitlen, äro utnämnda för helt andra uppgifter, och man kan ej begära, att t. ex. en lektor i matematik skall känna sig kallad att deltaga i de initiativ och direktiv och den inverkan på opinionsbildningen i andliga och religiösa ting, som man borde ha rätt att förvänta av en verklig stiftsledning. Redan den s. k. domkapitelskommittén fann för 10 år sedan dessa förhållanden ohållbara och framlade som bekant sitt förslag till en rationell tudelning av domkapitlen med en i huvudsak ny uppsättning av medlemmar, fördelade på en avdelning för kyrkligt-religiösa frågor och en för skolfrågor. Denna utredning har emellertid ej föranlett någon statsmakternas åtgärd, ehuru man allmänt känner den alltjämt rådande ordningen såsom ett provisorium.

Vid en undersökning om möjligheten av en vidgad lekmannarepresentation i övrigt inom kyrkan kunde man anknyta till den ovan skisserade stiftssynoden, som kunde tänkas helt eller delvis utse sin stiftsstyrelse (liksom landstinget sitt förvaltningsutskott). I vad mån någon eller några dylika medlemmar borde utses direkt av Kungl. Maj:t, borde likaledes tagas under omprövning.

Vid 1908 års kyrkomöte avläts en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om åtgärder för beredande av *medinflytande åt lekmännen vid biskopsval*. Visserligen har kyrkomötet sedermera vid två tillfällen (1920 och 1925) avslagit liknande motioner, men frånvaron av en verklig valmanskår bakom de valda ombuden gör, att man saknar en tillförlitlig bild av den verkliga opinionen. Dessutom måste ett dylikt reformkrav sägas stå i naturlig överensstämmelse med riksdagens utredningskrav angående "utvidgad lekmannarepresen-

tation i övrigt inom kyrkan''. Vid biskopsvalen kunde detta komma till sin rätt på olika sätt. Man kunde tänka sig, att de av prästerskapet framställda kandidaterna komme under omröstning antingen inom stiftssynoden eller direkt inom församlingarna eller på annat sätt garantera församlingarna eller deras befullmäktigade ombud ett skäligt medinflytande vid korande av stiftschef.

År 1927 avgåvo de s. k. religionsfrihetssakkunnige sitt förslag angående vidgad rätt till utträde ur svenska kyrkan. Det kunde ju tyckas, som borde man först invänta den lagstiftning, som därav kan följa, och även söka få en överblick av de konsekvenser för kyrkan, som därav kunna bliva en följd.

Men därvid är att märka, dels att nämnda utredning på ingen punkt berör de två spörsmål, varom 1920 års riksdags tvenne ovanberörda skrivelser handla, dels ock att när riksdagen avlät dessa skrivelser, hade ovannämnda sakkunniges arbete redan igångsatts. Alldeles oavsett vilken ståndpunkt statsmakterna komma att intaga till religionsfrihetskommitterades förslag, synes därför 1920 års riksdagsskrivelser samt de till desamma anknutna framställningarna från 1925 års kyrkomöte böra föranleda snara åtgärder från Kungl. Maj:ts sida.

På grund härav föreslås,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte snarast möjligt återupptaga de av riksdagen begärda utredningarna angående kyrkomötets lagstiftningsrätt och angående utvidgad lekmannarepresentation inom kyrkan, i vad rör såväl stiftens representation och stiftsstyrelserna som ock grunderna för kyrkomötets sammansättning samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill en dylik utredning må kunna föranleda.

Stockholm den 16 januari 1928.

Harald Hallén.

Erik Fast.

Elof Ljunggren.

Gustaf Olsson
i Ramsta.

I motionens syfte instämmer :

B. Mogård.